

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

КУЛЬТУРА МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Навчально-методичний комплекс дисципліни

(програма, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи
та система оцінки знань студентів освітніх програм «Політологія»
спеціальності 052 «Політологія» та «Урядування в публічній сфері»
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»)

КИЇВ-2023

*Рекомендовано до друку
вченою радою філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
протокол №13 від 26 червня 2023 р.
Ухвалено науково-методичною комісією філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
протокол №13 від 23 червня 2023 р.*

Рецензенти:

Козловець М.А. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії та політології Житомирського державного університету імені Івана Франка;
Сайтарли І.А. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії гуманітарних наук Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
Іщенко О.М. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії гуманітарних наук Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Левченко Є.В.

Культура міжнаціональних відносин. Навчально-методичний комплекс дисципліни (програма, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи та система оцінки знань студентів освітніх програм «Політологія» спеціальності 052 «Політологія» та «Урядування в публічній сфері» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»). К.: Вадекс, 2023. 38 с.

Представлений навчально-методичний комплекс є результатом багаторічного викладання дисципліни за вибором «Культура міжнаціональних відносин» для студентів освітніх програм «Політологія» спеціальності 052 «Політологія» та «Урядування в публічній сфері» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»). Комплекс орієнтований на формування у студентів основ культури взаємовідносин між представниками національних, етнічних спільнот, носіями різних культурних цінностей і традицій, що в сучасному глобалізованому світу є однією із головних передумов побудови конструктивної і довготривалої комунікації.

© Укладач: Левченко Є.В., 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I РОЗПОДІЛ АКАДЕМІЧНОГО ЧАСУ НА ВИВЧЕННЯ КУРСУ «КУЛЬТУРА МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН». ПРОГРАМА КУРСУ.....	9
II. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	13
III. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	20
IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	24
V. УМОВИ ДОПУСКУ СТУДЕНТІВ ДО ІСПИТУ.....	25
VI. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ.....	28
VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	31
VIII. СИСТЕМА ОЦІНКИ ЗНАНЬ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	33
IX. ГЛОСАРІЙ.....	35

ВСТУП

Розвиток національної культури в умовах сучасного глобального світу характеризується тісною взаємодією між представниками різних культур, націй та етносів. Важливою передумовою конструктивної взаємодії є визнання неповторності й унікальності різних етносів, націй та культур, дотримання принципів толерантності, гуманізму, взаємоповаги, відповідальності тощо. У цьому контексті дисципліна «Культура міжнаціональних відносин» постає важливим теоретичним підґрунтям для налагодження конструктивного і довготривалого діалогу культур, міжнаціональних взаємозв'язків тощо.

У запропонованому курсі значну увагу приділено особливостям і специфіці взаємодії між представниками різних національних спільнот, аналізуються різноманітні види міжкультурної комунікації, форми поведінки, стереотипи, традиційні й новітні моделі сприйняття, оцінки поведінки суб'єктів різних культур. Дана дисципліна є предметом вільного вибору студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, спеціальності 052 «Політологія» і 281 «Публічне управління та адміністрування», викладається протягом одного семестру в обсязі 4 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS), або 120 годин аудиторної й самостійної роботи та закінчується іспитом.

Мета і завдання навчальної дисципліни. Метою навчальної дисципліни «Культура міжнаціональних відносин» є засвоєння студентами базових знань для самостійного осмислення і врахування на практиці особливостей розвитку сучасного світу, унікальності різних культурних цінностей і традицій, специфіки міжкультурної комунікації, а також формування і розвиток культури міжнаціональної взаємодії, враховуючи суб'єктність різних етносів та націй.

Основними завданнями навчальної дисципліни є: надання студентам системи знань про основні концепції, підходи до вивчення специфіки міжнаціональних відносин; ознайомлення здобувачів з методологічними прийомами конструктивної комунікації; формування толерантного ставлення до носіїв різних культурних цінностей і традицій, представників національних, етнічних спільнот.

Вимоги до вивчення навчальної дисципліни.

1. До початку вивчення дисципліни «Культура міжнаціональних відносин» студенти мають знати основи філософії, психології, соціології, політології, етнології, конфліктології.

2. Вміти збирати та інтерпретувати інформацію щодо суспільних феноменів, процесів і подій; визначати сучасні особливості співіснування та взаємодії соціальних спільнот в умовах глобалізації; планувати і оцінювати власну поведінку.

3. Використовувати інтерактивні і мультимедійні засоби навчання.

4. Володіти елементарними навичками: працювати з гуманітарними текстами; критично ставитися до політичних, економічних, соціокультурних процесів, подій та явищ.

Дисципліна спрямована на формування у студентів наступних компетентностей

Загальні компетентності:

- здатність вчитися, здобувати нові знання, уміння, в тому числі у сфері, відмінній від професійної;
- здатність адаптуватися до нових ситуацій;
- здатність організовувати свою діяльність, працювати автономно та у команді;
- здатність до усного і письмового спілкування й використання державної та іноземної мов, у тому числі у професійній сфері;
- здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі історії та закономірностей розвитку суспільства, техніки і технологій.

Фахові компетентності:

- здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів;
- здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій;
- здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування;
- здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування.

Результати навчання.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Результат навчання 1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій й оцінці з дисципліни
код	Результат навчання			
1	Знати і розуміти:			
1.1	Предмет, базові категорії та поняття навчальної дисципліни; теоретичні основи, значення та роль етнічного та національного чинників при культурних контактах; полікультурний характер сучасного світу;	лекція, самостійна робота	усна відповідь, дискусії, контрольна робота, іспит	2
1.2	змістовні відмінності між складовими компонентами культури міжнаціональних відносин, а саме патріотизмом та інтернаціоналізмом які	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	2

	доведені до крайності перетворюються на свої протилежності – шовінізм та космополітизм;			
1.3	сучасні підходи до інтерпретації культури в міжкультурній та міжнаціональній комунікації; шляхи засвоєння особистістю культури, виявляти специфіку «чужорідної» культури, розуміти процес акультурації та причини появи «культурного шоку»;	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	4
1.4	сучасні зміни культури в епоху глобалізації; значення національних та культурних змін для взаємодії культур, процес виховання толерантної особистості;	лекція, самостійна робота	контрольна робота, іспит	3
1.5	нові типи, види, форми та моделі міжнаціональної комунікації; схоплювати особливості міжособистісної комунікації в культурах Півночі та Півдня;	лекція, семінар, самостійна робота	контрольна робота, іспит	4
1.6	особливості вербального спілкування представників різних націй і культур; читати «мову тіла» для успішної взаємодії між представниками різних націй.	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	10
2	Вміти:			
2.1	логічно, послідовно та аргументовано усно і письмово висловлювати міркування щодо основних аспектів міжкультурної та міжнаціональної комунікації в контексті сучасного глобалізаційного поступу; демонструвати знання орієнтуючись на спеціалізовану науково-літературну базу зі спецкурсу;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	6
2.2	застосовувати різні види та моделі комунікативної поведінки у різних ситуаціях - від професійних до світських; використовувати доцільні	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота, іспит	7

	комунікативні стратегії в мовленнєвому спілкуванні; користуватися набутими знання з культури міжнаціональних відносин при введені переговорів, зустрічах, презентаціях та у сфері трудових відносин; толерантно ставитися до представників інших культур не дивлячись на їхні національні цінності, норми, правила та переконання;			
2.3	виявляти, ставити та вирішувати дискусійні проблеми із застосуванням знань у галузі культури міжнаціональних відносин;	семінар, самостійна робота	контрольна робота, іспит	5
2.4	аналізувати та інтерпретувати першоджерела, виокремлювати і відтворювати смислову структуру тексту, виділяти основні ідеї, світоглядні позиції;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота	9
2.5	реферувати, рецензувати й коментувати першоджерела та дослідницьку літературу з проблематики культури міжнаціональних відносин;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота.	7
2.6	критично, креативно і емпатійно оцінювати результати інтелектуальної праці;	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота	5
3	Комунікація:			
3.1	демонструвати здатність ефективної комунікації в межах студентської групи, долаючи комунікативні бар'єри; використовувати різні засоби та прийоми комунікаційних стратегій на семінарських заняттях;	семінар, самостійна робота	усна відповідь	5
3.2	брати участь у фахових дискусіях в процесі аудиторної роботи; вести дискурс стосовно кола знакових проблем у сфері культури міжнаціональних відносин;	семінар, самостійна робота	усна відповідь	4
3.3	презентувати результати проведених досліджень в рамках культури	семінар, самостійна робота	усна відповідь	6

	міжнаціональних відносин у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;			
3.4	проявляти увагу і толерантність до іншої (й інакшої) думки у процесі комунікативного процесу.	семінар	усна відповідь	3
4	Автономність та відповідальність:			
4.1	знаходити необхідну інформацію з різних джерел, упорядковувати її, оцінювати достовірність, пояснювати значущість; обробляти, аналізувати, структурувати отриману інформацію при доповідях на семінарських заняттях;	семінар, самостійна робота	усна відповідь	6
4.2	демонструвати вміння працювати в колективі та самостійно, проявляти ініціативність у дискусійних питаннях, відстоюючи власну думку; з повагою відноситися до різноманітних міркувань;	семінар, самостійна робота	усна відповідь	4
4.3	нести відповідальність за достовірність емпіричних даних при обговоренні різних питань у галузі культури міжнаціональних відносин; самостійно оцінювати якість виконаних індивідуальних робіт;	семінар, самостійна робота	усна відповідь	5
4.4	демонструвати вміння застосовувати знання у практичних ситуаціях в контексті міжособистісного спілкування.	семінар, самостійна робота	усна відповідь, контрольна робота	3

Система контролю знань та умови складання іспиту. Навчальна дисципліна «Культура міжнаціональних відносин» оцінюється за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS. Вона складається з трьох частин: теоретичні засади курсу «Культура міжнаціональних відносин» (теми 1 – 4); праксеологічний вимір культури міжнаціональних відносин (теми 5 – 10); сучасні моделі міжнаціональних відносин (теми 11 – 13). Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100- бальною шкалою наприкінці семестру.

**І. РОЗПОДІЛ АКАДЕМІЧНОГО ЧАСУ НА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«КУЛЬТУРА МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН». ПРОГРАМА КУРСУ**

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Теоретичні засади культури міжнаціональних відносин				
1	Тема 1. Культура міжнаціональних відносин як академічна дисципліна	2		6
2	Тема 2. Поняття «культура» та її роль в міжнаціональній комунікації.	2	2	6
3	Тема 3. Поняття «народність», «етнос», «нація» в контексті глобальних перетворень.	2	2	6
4	Тема 4. Розвиток культури міжнаціональних відносин в глобальну епоху	2		6
5	Контрольна робота	2		
Частина 2. Праксеологічний вимір культури міжнаціональних відносин				
6	Тема 5. Сучасний зміст понять «патріотизм» та «космополітизм». Феномен націоналізму та ксенофобії.	2	2	5
7	Тема 6. Мовна проблема міжнаціональних відносин	2		6
8	Тема 7. Проблема «чужорідності» культур та етноцентризм	2	2	6
9	Тема 8. Ідентичність і політика ідентичності	2	2	6
10	Тема 9. Національний менталітет, його вплив на міжнаціональні відносини.	2	2	6
11	Тема 10. Динаміка культури. Культурна глобалізація сучасного світу.	2	2	5
12	Контрольна робота	2		
Частина 3. Сучасні моделі міжнаціональних відносин				
13	Тема 11. Американська модель	2		6
14	Тема 12. Арабська і азійська моделі	2		6
15	Тема 13. Європейська модель	2		6
	ВСЬОГО	30	14	76

Загальний обсяг – **120 год.**, в тому числі:
 лекції – **30 год.**
 семінари – **14 год.**
 самостійна робота – **76 год.**

ПРОГРАМА КУРСУ

Частина 1. Теоретичні засади культури міжнаціональних відносин

Тема 1. Предмет і основні проблеми культури міжнаціональних відносин.

Культура міжнаціональних відносин як галузь знань, процес, умова реалізації міжнаціональної взаємодії. Принципи формування культури міжнаціональних відносин. Особливості співвідношення понять «культура міжнаціонального спілкування» та «культура міжнаціональних відносин». Соціокультурні та етнопсихологічні особливості спілкування. Рівні міжнаціонального спілкування.

Тема 2. Поняття культури та її роль в міжнаціональній комунікації.

Основні підходи до визначення культури. Сучасний зміст поняття «культура». Антропологічний вимір культури. Культурні норми, традиції, звичаї та новації в культурі міжнаціональних відносин. Роль цінностей у формуванні культури міжнаціональних відносин. Співвідношення етнічної і національної культури. Культура як форма організації міжнаціональної комунікації.

Тема 3. Історичні форми спільностей людей.

Особливості співвідношення понять «етнос» і «нація» у глобальну епоху. Основні теорії нації (етатистська, етнологічна, комунікативна, інструменталістська). Типологізація націй. Сучасні підходи щодо визначення нації: політико-правовий - (співгромадянство, політичне об'єднання людей – громадян тієї чи іншої держави) та соціокультурний (спільність духовної культури, мови, релігії, звичаїв).

Тема 4. Розвиток культури міжнаціональних відносин в глобальну епоху.

Культура як один із чинників націогенезу. Організація культури міжнаціональних взаємин. Рівні функціонування культури міжнаціональних відносин (саморегуляція, інституціональний, індивідуальний). Принципи та цінності в організації міжнаціонального спілкування.

Частина 2. Праксеологічний вимір культури міжнаціональних відносин

Тема 5. Сучасний зміст понять «патріотизм» і «космополітизм». Феномен націоналізму та ксенофобії.

Нація і націоналізм. Типологія націоналізму. Націоналізм та патріотизм: особливості співвідношення. Сутність шовінізму і його прояви. Ксенофобія: об'єкт, форми і види її вияву.

Тема 6. Мовна проблема міжнаціональних відносин.

Мова як джерело нації. Етнічна, національна, державна мова. Функції мови як ознака особливості національного. Мова міжнародного спілкування. Територіальні діалекти та говірки. Мовна політика – особливості функціонування у різних національних традиціях. Роль просвіти у розвитку державної мови.

Тема 7. Проблема «чужорідності» культур та етноцентризму.

Трансляція культури в етносах різних типів. Типи етнокультури (традиційна, модерна). Національне та загальнолюдське в культурі етносу, нації. Етноцентризм: поняття, ознаки, умови виникнення. Функції етноцентризму. Поняття та структура «культурного шоку». Властивості і основні види етностереотипів.

Тема 8. Ідентичність і політика ідентичності.

Поняття та різновиди ідентичності. Політика ідентичності як варіація ресентименту. Визначальні проблеми політики ідентичності. Становлення популістського націоналізму. Політкоректність в аспекті політики ідентичності. Створення і умови реалізації новомови у сучасному мультикультурному світі.

Тема 9. Вплив національного менталітету на міжнаціональні відносини.

Особливості співвідношення понять «менталітет» та «ментальність». Структура менталітету. Рівні національної свідомості: буденний, теоретичний, державнополітичний. Українська ментальність у сфері національної культури. Психокультурні координати ментальності та їх сутнісні визначення.

Тема 10. Динаміка культури. Культурна глобалізація сучасного світу

Поняття «динаміка культури». Основні різновиди динаміки культури: еволюція культури, революція культури, культурний прогрес, культурний регрес, культурна епоха, культурний ренесанс, культурний декаданс, криза культури, безвихідь культури. Асиміляція і акультурація як способи засвоєння культури.

Частина 3. Сучасні моделі міжнаціональних відносин

Тема 11. Американська модель.

Ця модель є індивідуалісткою, неформально-ієрархічною, помірно експресивною, прагматичною, що орієнтована на угоду. США постає яскравим прикладом цієї моделі і характеризується як полікультурна та мультинаціональна країна, в якій вживається і розвивається велика кількість субкультур. Більшість представників США є емігрантами, мають високий рівень адаптації до обставин, соціальну мобільність, що сприяє з легкістю будувати стосунки з малознайомими людьми. Американці впевнені в собі,

занадто відкриті, їм не притаманна підкреслена формальність, вони тактовні, демократичні, не зважають на вік та соціальний статус співрозмовника.

Тема 12. Арабська модель.

Дана модель є колективісткою, традиційною, формально-ієрархічною. Основою арабської моделі спілкування є мусульманська духовна традиція, орієнтована на побудову доброзичливих стосунків, а не на отримання вигоди. Використовують метафоричність мови. При згоді, позитивному вирішенні питання говорять про це декілька разів, не менше двох. Мають вікові та гендерні бар'єри. Культура спілкування насичена невербальними елементами – жестами. Не менш важливим є зоровий контакт. Прикладом цієї моделі можна назвати такі країни як: ОАЄ, Оман, Катар та ін..

Тема 13. Азійська модель.

Має ознаки колективізму, формального ієрархічна, емоційно стримана. В залежності від регіону має відповідний вплив релігії – конфуціанства, індуїзму, буддизму. Представниками цієї моделі є Індія, Китай, Японія та ін. Наприклад, китайці є стриманими, їм не притаманні прояви сильних емоцій, не сприймають обійми, поцілунки тощо. Постійно необхідно слідкувати за жестикуляцією. У відносинах пріоритетною є очікувальна тактика.

II. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття «культура» та її роль в міжнаціональній комунікації

1. Сучасний зміст поняття «культура».
2. Роль цінностей в міжнаціональній комунікації. Динаміка цінностей від Homo soveticus до національного самоствердження.
3. Співвідношення загальнолюдських та національних, етнічних цінностей.

Література

Основна:

1. Бистрицький Є., Зимовець Р., Пролеєв С. (2020). Комунікація і культура в глобальному світі. К.: Дух і Літера, 416 с.
2. Койл Д. (2023). Культурний код. Секрети успішної взаємодії в команді. Пер. з анг. О. Асташова. К: Наш Формат. 208 с.
3. Danielle Braun and Jitske Kramer (2018). The Corporate Tribe: Organizational lessons from anthropology. 252 p.
4. Danielle Braun and Jitske Kramer (2018). Corporate Tribe: Organization lessons from anthropology.

Додаткова:

1. Слющинський Б.В. Міжетнічні культурні комунікації як фактор побудови громадянського суспільства в сучасній Україні. – www.edportal.org.ua/books/Conference_2005/Slyushchiskiy
2. Горощенко Т.В. Міжкультурна комунікація в перекладі / Т.В. Горощенко. Інтернет-ресурс КНУ: Код доступу <http://ua.convdocs.org/docs/index-194154.html>
3. Міщенко Н.М. Сутність та роль культурної та етнічної ідентичності в процесі міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/452/>
4. Потапчук Т.В. Культурна ідентичність особистості: постановка проблеми [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo /2010_27_1/pataphuk.pdf

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте сучасне трактування поняття «культура».
2. Як співвідноситься культура і технічний розвиток сучасної цивілізації?
3. У чому проявляється співвідношення національної та етнічної культури?
4. У чому виявляються особливості цивілізаційного підходу щодо розуміння культури?
5. Якими тенденціями визначений сучасний розвиток культури?

Тема 2. Поняття «народність», «етнос», «нація» в контексті глобальних перетворень

1. Історичність людських спільнот.
2. Основні теорії націй. Особливості їх розвитку у глобальну епоху.
3. Яке майбутнє у націй?

Література

Основна:

1. Гелнер Е. (2003). Нації та націоналізм. Пер. з анг. Г.Касьянов. К.: Таксон. 300 с.
2. Попович М. В. (1991). Національна культура і культура нації. [відп. ред. О. М. Корніяка]. К.: Знання. 64 с.
3. Робінсон Джеймс, Аджемоглу Дарон (2017). Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності. Пер. з анг. Олександра Дем'ячука. 2-ге вид., випр. К.: Наш формат. 440 с.
4. Сміт Е. (2013). Нації та націоналізм в глобальну епоху К.: Видавництво НікаЦентр. 278 с.
5. Снайдер. Т. (2017). Перетворення націй. Польща. Україна. Литва. Білорусь. 1569 – 1999. К.: Дух і літера. 394 с.
6. Smith Anthony. (1986). The Ethnic Origins of Nations. Oxford: Blackwell. P. 256.
7. Коршук Р. М. (2011). Етнополітологія: Навчальний посібник. К.: Алерта. 200 с.
8. Шпорлюк Р. (2016). Формування модерних націй: Україна – Росія – Польща. Пер. з анг. Вид. друге. К.: Дух і літера. 552 с.

Додаткова:

1. Абетка етнополітолога: в 2 т. / Ю. Римаренко (кер.), І. Варзар, І. Іванченко та ін. (1996).; відп. ред. Ю. Римаренко. К.: Т. 1. 224 с.
2. Алексеєнко І. В. (2006). Національні держави в умовах глобалізації світу (політичні і правові аспекти) К.: Аспект-поліграф. 360 с.
3. Вівчарик М.М. (2004). Україна: від етносу до нації. К.: Вища школа. 239 с
4. Данилюк А. (2007). Нація і держава: єдність чи антагонізм? [Електронний ресурс]. Мультиверсум. Філософський альманах. К.: Центр духовної культури. № 60. – Режим доступу до журн.:
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/04bf0575-8ea1-4bfa-8c7a-4a0f26edde72/content>

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягає особливість співвідношення понять «рід», «плем'я», «народність», «етнос», «нація»?
2. Яка, на Вашу думку, теорія нації є найбільш функціонально у ХХІ ст.? Обґрунтуйте власну позицію.
3. Чи має місце майбутнє у націй, враховуючи сучасні тенденції міграції та процесів культурної асиміляції?
4. Чи є глобалізація тим процесом, який «стирає» національні особливості? Обґрунтуйте свою відповідь.
5. Чи є самоідентичність визначальним фактором націотворення на сучасному етапі розвитку світової цивілізації?

Тема 3. Сучасний зміст понять «патріотизм» і «космополітизм». **Феномен націоналізму та ксенофобії**

1. Поняття мультикультуралізму і націоналізму.
2. Зміст феномену націоналізму та ксенофобії.
3. Толерантність: поняття, зміст і функціонування в сучасному світі.

Література

Основна:

1. Гелнер Е. (2003). Нації та націоналізм. переклад з англ. К.: Таксон. 300с.
2. Касьянов, Г. (1999). Теории нации и национализма К.: Лыбидь. 352 с.
3. Міхновський М. (2002). Самостійна Україна К.: Діокор. 80 с.
4. Сміт Е. (1994). Національна ідентичність. Переклад з англ. К.: Основа. 216 с.
5. Сміт Е. (2004). Націоналізм: теорія, ідеологія, історія. Переклад з англ. К.: К.І.С. 170 с.
6. Український націоналізм. (2023). Основи ідеології. Укладач – Олег Однороженко. Markobook.

Додаткова:

1. Івченко Ю.В. (2015). Сутність патріотизму: історія та сучасність. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 6. Том 3. С. 150–153.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015). URL: <http://osvita.ua/legislation/Serosv/47154/>
3. Актуальні проблеми психології. 2015. Т. 7. Вип. 39. С. 359–368.
4. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки. RL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>
5. Чорна Н.В. (2014). Націоналізм як соціокультурний феномен у сучасному світі. Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Вип. 50. С. 74 – 80.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте мультикультуралізм і націоналізм як дві стратегії взаємодії в сучасну епоху.
2. У чому проявляється особливості співвідношення націоналізму і патріотизму?
3. Яка мовна традиція протиставляє націоналізм і патріотизм, а яка ототожнює їх?
4. Зазначте основні форми прояву ксенофобії та шовінізму.
5. У чому проявляються особливості розвитку толерантності на сучасному етапі розвитку міграційних процесів в організації міжкультурного та міжнаціонального діалогу.

Тема 4. Проблема «чужорідності» культур та етноцентризм

1. Національне і загальнолюдське в культурі етносу, нації.
2. Етноцентризм: поняття, ознаки, умови виникнення.
3. Властивості і основні види етностереотипів.

Література

Основна:

1. Гелнер Е. (2003). Нації та націоналізм. Пер. з анг. Г.Касьянов. К.: Таксон. 300 с.
2. Пелабе Ж.В пошуках європейськості. Дилеми самопрояснення ідентичності: веб-сайт. URL: <http://rethinkingdemocracy.org.ua/themes/>
3. Сміт Е. (1994). Національна ідентичність. Пер. з англ. П. Таращука. Київ: Основи. 224 с.
4. Селіванова О.О. (2011). Основи теорії мовної комунікації. Черкаси: Чабаненко Ю.А. 350 с.

Додаткова:

1. Гіоргадзе Г. В. (2013). Культурний релятивізм та його наслідки для національної самобутності народів. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: науковий журнал. №3. С. 7–11.
2. Гончар Б. (2014). В пошуках ідентичності етносу і нації. Освіта. №26-27, від 12-19 травня. С. 12–17.
3. Колосок Т. С. (2008). Культурна ідентичність як сприйняття чужого. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. №12. С. 33–37.
4. Конюх О. (2014). Етноцентризм як один із аспектів прояву самоставлення особистості. Проблеми сучасної психології. Вип. 23. С. 271–285.
5. Нагорна Л. (1997). Національна ідентичність: український феномен в історичній ретроспективі. Розбудова держави. №7-8. С. 37–45.

Завдання для самостійної роботи

1. Назвіть особливості функціонування етноцентризму у глобальну епоху.
2. Назвіть особливості етностереотипізації на сучасному етапі розвитку суспільства.
3. Назвіть основні показники етноцентризму.
4. Які основні функції виконує етноцентризм?
5. Проаналізуйте основні види етноцентризму.

Тема 5. Ідентичність і політика ідентичності

1. Поняття та різновиди ідентичності.
2. Політика ідентичності і політкоректність.
3. Умови реалізації новомови у сучасному мультикультурному світі.

Література

Основна:

1. Fukuyama F. (2007). Identity and Migration [Електронний ресурс] / F. Fukuyama // Prospect Magazine. 25 February. № 131. Режим доступа: <http://www.prospectmagazine.co.uk/2007/02/identityandmigration/>.
2. Goffman E. (1959). The Presentation of Self in Everyday Life / Erving Goffman. N.Y. 256 с.
3. Bauman Z. (2004). Identity. Cambridge: Malden. P. 12–13.
4. Іщенко О. (2022). Неоднозначність толерантності у міжкультурному середовищі. Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук ХХІ століття: матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Черкаси, 29 липня, 2022 р. С. 328-330
5. Філіппова О. (2012). Ідентифікація й ідентичності крізь призму концепту «політики ідентичності» студентство у пошуках ідентичності. Монографія / [за ред. В. Л. Арбєніної, Л. Г. Сокурянської]. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 520 с.
6. Hobsbaum E. (1983). Mass-producing traditions: Europe, 1870 – 1914. Invention of Tradition / [Hobsbaum Eric and Terence Ranger eds]. — Cambridge : Cambridge University Press. P. 263–307.

Додаткова:

1. Сінкевич О. (2013). Політкоректність в контексті глобалізаційних процесів сучасності. SWorld. № 2. 12 с.
2. Фукуяма Ф. (2020). Идентичность: Стремление к признанию и политика неприятия; пер. с англ. К.: Альпіна Паблішер, 256 с.
3. Kołakowska A. (2012). Imagine: Intelktualne źródła poprawności politycznej / A.Kołakowska // Wojny kultur i inne wojny. W.: Fundacja Swietego Mikolaja. 312 s.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте зміст поняття ідентичність. Проаналізуйте особливості її формування в сучасну епоху.
2. Толерантність vs політкоректність.
3. Зміст політкоректності та її вплив на розвиток міжнаціональної взаємодії.
4. Політика ідентичності та державна політика.
5. Особливості функціонування політики ідентичності в Україні.

**Тема 6. Національний менталітет,
його вплив на міжнаціональні відносини**

1. Особливості співвідношення понять «менталітет» і «ментальність».
2. Структура ментальності та менталітету.
3. Українська ментальність у сфері національної культури.

Література

Основна:

1. Козловець М.А. (2009). Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУім. І. Франка. 558 с.
2. Попович М. В., Кисляковська І. В., Вяткіна Н. Б. (2006). Проблеми теорії ментальності. К.: Наукова думка.
3. Національно-культурна ідентичність у становленні підлітка. (2019). Монографія. К.О. Журба, І.Д. Бех, О.М. Доукіна, С.В. Федоренко, І.М. Шкільна. Київ. 150 с.
4. Huntington S.P. (2004). Who Are We? The Challenge to America's National Identity. New York City: Simon & Schuster.

Додаткова:

1. Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні. (2009). Авторський колектив, за ред. Л.О. Зашкільняка. Львів. 476 с.
2. Беліцер Н. (2016). Кримські татари як корінний народ: Історія питання та сучасні реалії. Інститут демократії імені Пилипа Орлика. м. Київ. 120 с.
3. Міщенко Н.М. Сутність та роль культурної та етнічної ідентичності в процесі міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/452/>
4. Потапчук Т.В. Культурна ідентичність особистості: постановка проблеми [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2010_27_1/pataphuk.pdf
5. Руденко Л.С. (2009). Проблема культурної ідентичності особистості. Традиційна культура українського народу в ХХІ столітті: стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: ДАКККиМ. С. 98 – 101.

Завдання для самостійної роботи

1. У чому полягає особливість співвідношення менталітету і ментальності?
2. Розкрийте структуру менталітету і ментальності.
3. Чи можна ототожнити поняття «менталітет», «ментальність» та «дух народу»?
4. Чи є ментальність суто індивідуальним явищем?
5. Який український менталітет? Як його змінювати?

Тема 7. Динаміка культури. Культурна глобалізація сучасного світу

1. Поняття «динаміка культури».
2. Основні різновиди динаміки культури
3. Асиміляція і акультурація як способи засвоєння культури.

Рекомендована література

Основна:

1. Арендт Х. (2002). Джерела тоталітаризму. К. 584 с
2. Дзюба І. (2008). Глобалізація і майбутнє культури. Слово і Час. №9. С. 23 – 30.
3. Ікеда Д. (2004). Глобальна етика поєднає душі різних народів. Всесвіт. № 9 – 10. С. 12–21
4. Іщенко О.М. (2022). Акультураційний процес у сучасному кінематографі (на матеріалах художнього фільму «Готель «Меріголд»: кращий з екзотичних» 2011 р.). Молодий вчений. Випуск №10 (110). С. 143-149.
5. Меєр Е. (2022). Культурна карта. Бар'єри міжкультурного спілкування і бізнесі. Пер. з анг. Ольга Дубчак. 2-ге вид. К.: Наш формат. 224 с.

Додаткова:

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. (2017). Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія. 2(33). С. 29–41.
2. Кравчук М. (2003). Концептуальна еволюція теорій глобалізації. Політичний менеджмент. № 2. С. 122–136.
3. Стігліц Дж. (2003). Глобалізація та її тягар (пер. А.Іщенко,).Видавничий дім «МАкадемія». 252 с.

Завдання для самостійної роботи

1. Що таке динаміка культури?
2. В якому напрямку розвивається сучасна культура?
3. Чи є синонімами динаміка культури та еволюція культури?
4. Які Ви можете назвати різновиди динаміки культури?
5. Окресліть основні форми акультурації.

III. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів є обов'язковим елементом навчального процесу, під час якої в студентів формуються уміння роботи з навчально-методичною літературою, навички самостійного пошуку оптимальних варіантів відповідей. Викладач повинен планувати, організовувати, контролювати та оцінювати самостійну роботу студентів, за необхідності надавати групові та індивідуальні консультації впродовж семестру, а також перед контрольними заходами (іспитом); налагоджувати конструктивну та плідну комунікацію як під час аудиторних занять, так і в умовах дистанційного навчання; своєчасно ознайомлювати студентів з навчальною та робочою програмами з дисципліни; інформувати здобувачів освіти про їхню поточну успішність і підсумкові оцінки. Самостійна робота студентів включає:

- підготовку до аудиторних занять (семінарських занять, контрольних завдань);
- роботу над окремими темами навчальної дисципліни, згідно з робочою програмою навчальної дисципліни;
- підготовку до всіх видів контрольних заходів;
- участь у науково-практичних конференціях.

Для організації самостійної роботи студентів необхідні такі умови:

- готовність студентів до самостійної роботи;
- мотивація до здобуття знань;
- наявність та доступність необхідної навчально-методичної літератури і довідкових матеріалів;
- система регулярного контролю якості виконання самостійної роботи;
- консультаційна допомога викладача.

Завдання до самостійної роботи:

За вибором студентів самостійна робота може бути здійснена у формі реферату, есе, тестів.

Вимоги до написання реферату. Студент має написати реферат з обраної теми на основі спеціально підібраних джерел, самостійно проведеного дослідження, яке б засвідчувало відповідний рівень світоглядної культури та вміння здійснювати наукове дослідження. Тема реферату обирається із списку запропонованих тем, або формулюється самим студентом і узгоджується з викладачем.

Загальні вимоги до роботи:

- чіткість та логічна послідовність викладу матеріалу;
- переконливість аргументації;
- стислість та точність формулювань;
- обсяг реферату має містити 15 сторінок комп'ютерного тексту, надрукованого через 1,5 інтервали, 14 шрифтом Times New Roman на стандартному аркуші А 4;

Структура реферату:

- титульний аркуш;
 - зміст;
 - вступ із зазначенням актуальності теми, мети та завдань, об'єкта, предмета, елементів новизни дослідження;
 - основна частина (розділи, параграфи);
 - висновки; - список використаних джерел. Строки виконання реферату:
- Для перевірки реферат необхідно надати за два тижні до складання іспиту чи заліку.

Критерії оцінювання реферату: 9-10 балів – послідовно, повно і ґрунтовно розкрито зміст обраної теми; здійснено творчий, самостійний аналіз і виклад проблемних питань; використовувались як спеціальнонаукові, так і загальнонаукові методи дослідження; здійснено аналіз літератури; обґрунтовано зв'язок теми реферату зі спеціалізацією студента. 7-8 балів – продемонстровано обізнаність автора з загальнонауковою методологією, містить аналітику і узагальнення, має посилання, містить дискусійні визначення понять і категорій; 5-6 балів – робота має описовий характер, містить поняття і категорії без визначень, містить не розв'язані завдання, має не диференційований текст; 1-3 бали – повною мірою не розкрито тему реферату, не розв'язані завдання дослідження, текст не диференційований і не структурований.

Орієнтовні теми рефератів:

1. Особливості міжетнічних відносин в сучасній Україні.
2. Політика ідентичності національних меншин
3. Майбутнє націй у постглобальну епоху.
4. Особливості міжнаціональної взаємодії у сучасній Європі у вимірі етноцентризм vs мультикультуралізм.
5. Роль патріотизму і націоналізму у формуванні особистості.
6. Мовні відносини як особлива форма національної взаємодії.
7. Сучасний стан і розвиток корінних народів та субетносів в Україні.
8. Гастроідентичність – як інструмент знайомства з національною культурою.
9. Ідентичність та політика скривдженості: право та вимога визнання у сучасному світі
10. «Міграційне цунамі»: причини, наслідки для націотворення.

Ще однією формою організації самостійної роботи студентів є написання і захист есе.

Вимоги до написання есе. Есе – це невеликий за обсягом твір, що має довільну композицію і містить виклад індивідуальних міркувань студента. Есе передбачає розкриття конкретної проблеми чи питання, самостійність суджень, опис власного досвіду і вражень від прочитаного тексту. Як правило, есе невелике за обсягом, до 5 стор. комп'ютерного тексту, надрукованого через 1,5 інтервали, 14 шрифтом Times New Roman на стандартному аркуші А 4. Для написання есе студент самостійно або ж за рекомендацією викладача обирає

тексти для опрацювання. У першому випадку відповідна праця узгоджується з викладачем.

Есе обов'язково має містити вступ, виклад основного тексту, власні висновки.

Критерії оцінювання есе: 4-5 балів – робота носить самостійний, творчий характер, аргументація спирається на фактичний матеріал, логічність викладу, наведені власні узагальнення та висновки, демонстрація критичного осмислення зазначених проблем; 2-3 бали – демонструє обізнаність автора з даною проблемою, але робота носить описовий характер, містить нерозв'язані завдання; 1 бал – містить твердження, які недостатньо аргументовані; нерозуміння суті самої проблеми; наведені різні точки зору без власних узагальнень.

Приклади тестових завдань:

1. Первинним значенням поняття «культура» є
 - А. обробіток землі
 - Б. обробіток металу
 - В. обробіток шкіри
2. Назвіть етнічний склад сучасної України
 - А. українці, поляки, білоруси
 - Б. лемки, слобожани, бойки
 - В. русини, татари, угорці
3. Ментальність – це
 - А. форма адаптивної поведінки, що характерна у відповідній культурі, добі, соціальній групі і виражає специфічний спосіб відношення до навколишньої дійсності
 - Б. автоматизм, що формує відповідне відношення до дійсності;
 - В. риса народу, що відповідним чином диференціює його.
4. Толерантність - це...
 - А. шанобливе ставлення до іншого світогляду
 - Б. синонім терпимості
 - В. почуття і усвідомлення, теоретичне і практичне осягнення сутності, сенсу та цінностей всього існуючого
5. Етатиська концепція нації заснована на принципі
 - А. ототожнення нації і держави
 - Б. існування етнічного підґрунтя для розвитку нації
 - В. комплементарності способів і засобів комунікації
6. Основними ознаками культури натовпу є...
 - А. раціональність, емпатійність, антейність
 - Б. емоційність, експресивність, екзистенційність

В. поверховість, некритичність, популярність

7. Сутністю етноцентризму є...

А. негативне ставлення і оцінка до традицій та норм іншої культури

Б. сприйняття і оцінювання навколишньої дійсності крізь призму норм, традицій і цінностей власної групи, яке визнається як взірець та еталон

В. позитивне ставлення до традицій і норм іншої етнічної групи

8. У теорії міжнаціональних відносин поняття "свій" трактується як...

А. єдність всіх перед обличчям конфліктних ситуацій

Б. немає поділу на "своїх" і "чужих"

В. єдність етнічної групи

9. Менталітет і ментальність

А. тотожні

Б. протилежні

В. співвідносяться як процес і стан

Критерії оцінювання тестів: Тести проводяться впродовж аудиторних занять, для контролю знань студентів або в кінці кожної частини, блоку тем, або ж при опрацюванні окремих питань, що відносяться до конкретної теми. Кожна правильна відповідь максимально оцінюється в 0,25 бала.

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Основними видами навчальних занять за дистанційною формою навчання є: лекція, семінар, практичні заняття, консультації та інші. Лекція, консультація, семінар, проводяться зі студентами (слухачами) дистанційно у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану. Веб-ресурси, що використовуються ЗВО для забезпечення навчального процесу за дистанційною формою навчання, мають проходити процедуру перевірки у даному ЗВО. Складністю дистанційного навчання є не тільки стимулювання студентів до постійної самостійної роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє студентам висловлювати найрізноманітніші пропозиції. Основна мета комунікації полягає в залученні та мотивації учасників до навчання. Діалог між викладачем й студентами є важливим у ході як письмового, так і усного онлайн-спілкування. При цьому необхідно, щоб студенти отримували якісний зворотний зв'язок, це додатковий стимул та мотивацію. Дистанційне навчання базується на принципі гнучкості місця, часу, темпу та траєкторії навчання, і слід продуктивно використовувати ці переваги. Можливість впливати на деякі аспекти свого навчання підвищує внутрішню мотивацію студентів, тож варто дати їм вибір у тому, які завдання виконувати (наприклад, 3 з 5 запропонованих), у якому порядку, за яким розкладом (у межах навчального тижня). Індивідуальна відповідальність за власну навчальну траєкторію формується поступово, тому варто нарощувати автономність у процесі навчання.

Технології дистанційного навчання:

- голосові – аудіоінструменти (інтерактивні технології телефонного зв'язку, аудіоконференції; пасивні (односпрямовані);
- відео – слайди, фільми, відеозаписи; відеотрансляції в режимі реального часу, а також аудіоконференції;

- друковані – основний елемент програм дистанційного навчання, з нього розвинулись всі інші системи постачання знань.

Серед друкованих інструментів: підручники, посібники, кейси тощо; У програмах дистанційного навчання викладачі застосовують комбінацію різних інструментів, кожен з яких слугує певним цілям. Студенти з необхідністю мають доступ до цих матеріалів, і активно використовують їх в навчанні. Дистанційне навчання є так само ефективним, як і аудиторне навчання, саме завдяки використанню методів і технологій, які відповідають сучасним запитам і завданням. Це обов'язково взаємодія між студентами і викладачем та вчасний зворотний зв'язок. Успішні програми дистанційного навчання базуються на послідовних і комплексних зусиллях студентів, викладачів, координаторів, допоміжного персоналу й адміністрації факультетів/інститутів.

Всі заняття (лекційні, семінарські) проводяться відповідно до розкладу факультету/інституту на освітніх платформах, визначених закладом вищої освіти або структурним підрозділом університету.

V. УМОВИ ДОПУСКУ СТУДЕНТІВ ДО ІСПИТУ

Іспит є формою підсумкової атестації, засвоєного студентом теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр. Студенти мають скласти іспит відповідно до вимог навчального плану у терміни, які передбачені графіком навчального процесу. Зміст та форма іспиту визначаються робочою навчальною програмою з дисципліни. Студенти допускаються до іспиту, якщо вони виконали всі вимоги робочого навчального плану за поточний семестр та не мають академічної заборгованості за попередній період. Студент допускається до складання іспиту, якщо з цієї дисципліни ним повністю виконані всі види робіт, передбачені робочим навчальним планом та робочою навчальною програмою. Студенти, які в поточному семестрі мали пропуски занять і до початку екзаменаційної сесії не засвоїли матеріал пропущених тем і розділів змістовних частин навчальної дисципліни на додаткових заняттях, до семестрової атестації з відповідної дисципліни не допускаються. Студент може бути недопущеним до підсумкового оцінювання, якщо під час семестру він: не досяг мінімального порогового рівня оцінки тих результатів навчання, які не можуть бути оцінені під час підсумкового контролю; якщо під час семестру він набрав кількість балів, недостатню для отримання позитивної оцінки навіть у випадку досягнення ним на підсумковому контролі максимально можливого результату.

Умови допуску до іспиту затверджуються робочою навчальною програмою з дисципліни, рішення про недопущення, за відповідним поданням викладача, приймає декан/директор (заступник декана/директора з навчальної роботи) та оприлюднюється до початку відповідного контрольного заходу. У разі виникнення спірних питань щодо не допуску студентів до семестрової атестації, вони вирішуються лектором з дисципліни спільно із завідувачем кафедри та заступником декана/директора з навчальної роботи. Викладач на останньому навчальному занятті повідомляє студентів про їх рейтинг у балах. Список студентів, які не допущені до складання іспиту, викладач надає методисту спеціальності, заступнику декана/директора з навчальної роботи факультету/інституту.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше 20 балів. Для допуску до іспиту студент має бути позитивно оцінений на більшості семінарських заняттях, мати здані контрольні роботи та індивідуальну самостійну роботу.

Іспити у студентів денної та заочної форм навчання приймають два науково-педагогічні працівники (один – лектор, другого викладача призначає завідувач кафедри) відповідно до розкладу екзаменів. Іспит проводиться у день та час, визначений затвердженим розкладом. Студенти, яким надано право навчатися за індивідуальними графіками, складають іспити і заліки відповідно до затвердженого розкладу сесії. Графік підсумкового оцінювання, в тому числі останні терміни подачі студентами їх робіт, має визначатись заздалегідь.

Форма проведення контролю та його тривалість, особливі вимоги щодо процедури проведення іспиту повинні доводитись до відома здобувачів освіти

до початку екзаменаційної сесії. Студенти мають бути повідомлені про засоби контролю за дотриманням правил академічної доброчесності під час екзамену та наслідки їх порушення. При проведенні будь-яких форм контролю екзаменатор має проінформувати студентів про вичерпний перелік дозволених допоміжних засобів. У випадку, якщо екзаменатор підозрює особу, котра проходить контроль, у використанні недозволених допоміжних засобів, він має право запропонувати такій особі вчинити дії, які спростували б підозру. Якщо здобувач освіти відмовляється від даної пропозиції екзаменатора, його результат оцінюється як «0» балів («незадовільно»).

Якщо здобувач освіти намагається вплинути на результат оцінювання шляхом списування або використовує незатверджені допоміжні засоби чи зовнішню допомогу, його результат оцінюється як «0» балів («незадовільно»). У разі, якщо студент порушує порядок проведення іспиту, він може бути видалений з підсумкового контрольного заходу, а його результат оцінюється як «незадовільний» (0 балів).

Порушення в процесі складання іспиту повинні негайно фіксуватися екзаменатором, а документ, що засвідчує факт порушення (довідна записка, протокол тощо) повинен бути переданий керівництву структурного підрозділу університету в той же день. Студенти, не пізніше завершення оцінювання, повинні отримати інформацію про місце і час оприлюднення результатів іспиту. Допущені до іспиту студенти повинні мати при собі документ, що посвідчує особу, як правило це залікова книжка.

До початку складання іспиту студент зобов'язаний подати екзаменаторам залікову книжку. Без залікової книжки або без належного її оформлення студенти до екзаменів не допускаються. Під час іспиту студенти мають право використовувати типову та робочу навчальні програми з дисципліни. Іспит для студентів денної та заочної форм навчання проводиться у письмовій формі за екзаменаційними білетами.

Кількість екзаменаційних білетів для кожної навчальної дисципліни – не менше 30-ти. У екзаменаційному білеті передбачається комбінація з екзаменаційних запитань, з якими студент ознайомлений до початку екзаменаційної сесії. Кількість питань у екзаменаційному білеті та критерії оцінювання відповідей на них визначає науково-педагогічний працівник, який відповідає за викладання навчальної дисципліни.

Питання та критерії їх оцінювання обґрунтовані в робочій навчальній програмі, з якою студент ознайомлюється на початку вивчення дисципліни. Екзаменаційні білети затверджуються на засіданні кафедри, яка забезпечує викладання навчальної дисципліни, про що свідчить підпис завідувача кафедри на кожному екзаменаційному білеті та номер протоколу відповідного засідання кафедри. Повторне складання іспиту з метою отримання більш високої оцінки у період екзаменаційної сесії не допускається. Така можливість може бути надана студенту за наказом ректора університету у після сесійний період.

Студенти, які були не допущені до складання іспиту, з причини невиконання ними навчальної робочої програми, мають можливість, при умові набрання ними відповідної кількості балів, на повторне складання. Виконати

навчальну робочу програму вони можуть при оформленні індивідуального плану консультацій з викладачем. Студент оформлює заяву на ім'я керівника факультету/інституту, узгодивши з викладачем, про надання йому можливості відвідування індивідуальних консультацій. При цьому він отримує індивідуальні завдання, самостійно опрацьовує відповідну рекомендовану літературу, першоджерела, та проходить контрольне оцінювання знань. При отриманні відповідних балів щодо допуску до екзамену призначається день та час проведення іспиту.

Здобувачі, які одержали на іспиті оцінку «незадовільно» зобов'язані ліквідувати академічну заборгованість у встановлений термін відповідно до графіку ліквідації академічних заборгованостей, який затверджений деканом / директором факультету / інституту. Ліквідація академічної заборгованості допускається не більше двох разів з кожної дисципліни. Перший раз – викладачам, які попередньо приймали екзамен. Другий – комісії, яка створюється завідувачем кафедри та заступником декана/директора з навчальної роботи.

Спірні питання з проведення екзаменаційних сесій розглядає апеляційна комісія, права, обов'язки та персональний склад якої визначаються наказом ректора університету.

VI. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ

1. Поняття «культура» та її роль у міжнаціональних відносинах.
2. Засадничі категорії міжнаціональних відносин.
3. Сучасний зміст культури.
4. Міжнаціональні відносини в умовах глобалізації.
5. Основні парадигми розвитку культури.
6. Етноконсолідуюча роль культури в міжетнічному спілкуванні.
7. Співвідношення міжнаціональних відносин та міжнаціональних стосунків.
8. Поняття міжнаціональних відносин.
9. Основні підходи до визначення міжнаціональних відносин.
10. Роль конфліктів у становленні міжнаціональних відносин.
11. Цінності та їх роль у міжнаціональних відносинах.
12. Національні цінності та загальнолюдські інтереси.
13. «Культура натовпу» і загальнолюдські цінності.
14. Співвідношення національних та етнічних цінностей.
15. Сучасний етап становлення національних цінностей в Україні та Європі.
16. Національна пам'ять в системі національних цінностей.
17. Співвідношення понять «народність», «етнос», «нація» та «громадянство».
18. Етнос, нації і міжнародні економічні відносини.
19. Етноцентризм: сутність та основні види.
20. Поняття «свій» – «чужий» у міжнаціональних відносинах.
21. Гендерні аспекти міжнаціональних відносин.
22. Етноцентризм та культурний релятивізм.
23. Основні теорії націотворення.
24. «Плавильний котел» і його роль у націо- та державотворенні.
25. Суб'єктивні та об'єктивні чинники націотворення.
26. Особливості трактування нації в глобальну епоху.
27. Нації і державна політика націотворення.
28. Сучасне тлумачення націоналізму.
29. Основний зміст космополітизму.
30. Космополітична особистість в глобалізаційних процесах.
31. Націоналізм/патріотизм: особливості тлумачення.
32. Націоналізм та мультикультуралізм – дві стратегії взаємодії.
33. Націоналізм діаспори: досвід України.
34. Націоналізм та ксенофобія.
35. Типи і форми ксенофобії.
36. Шовінізм: форми прояву.
37. Національний нігілізм та патріотизм.
38. Національна політика: поняття та форми прояву.
39. Національний характер: багатоманітність концепцій та підходів.
40. Героїзація нації: консолідація і конфронтація в суспільстві.
41. Специфіка формування українського національного характеру.
42. Поняття етноцентризму.
43. Роль етностеріотипів у націотворенні.

44. Національні стереотипи, умови їх формування.
45. Відродження етноспільнот в Україні.
46. Національні меншини та захист їх прав у багатонаціональних суспільствах.
47. Національна самосвідомість в структурі самосвідомості особистості: проблеми формування.
48. Співвідношення менталітету та ментальності.
49. Специфіка формування українського менталітету.
50. Основні риси українського менталітету, його прояви.
51. Єдність національного та загальнолюдського у духовному житті.
52. Основи формування культури міжнаціонального спілкування.
53. Емоційне та раціональне в культурі міжнаціонального спілкування.
54. Специфіка формування української нації.
55. Поняття та сутність толерантності.
56. Соціалізація як шлях засвоєння культури.
57. Толерантність vs політкоректність: особливості прояву
58. Акультурація та інкультурація: спільне і відмінне.
59. Асиміляція та деетнізація: поняття та форми існування.
60. Основні стратегії та етапи акультурації.
61. Методи адаптації до інтернаціональної комунікації.
62. Міжкультурна освіта як чинник діалогу культур.
63. Динаміка культури.
64. «Культурний шок»: поняття та форми прояву.
65. Поняття ідентичності та форми її існування.
66. Поняття уніфікації та форми прояву.
67. Мова як джерело нації.
68. Мовна проблема міжнаціональних відносин.
69. Мовні проблеми та шляхи їх розв'язання.
70. Мовленнєвий етикет у міжнаціональних відносинах.
71. Мовна специфіка віртуальної комунікації у ХХІ ст.
72. Невербальна комунікація у міжнаціональних відносинах.
73. Гастрономічний аспект у міжнаціональних відносинах.
74. Культура, традиції, звичаї і проблеми міжнаціональних відносин
75. Співвідношення національної та глобальної ідентичності.
76. Поняття та співвідношення націоналізму та глобалізму.
77. Геопростір, його вплив на формування особистості і спільноти.
78. «Етнічний ренесанс» у сучасному світі.
79. Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку.
80. Глокалізація як зняття суперечності між національним і глобальним.
81. Кроскультурні процеси та їх вплив на міжнаціональні відносини.
82. «Лінії розколу» і способи міжнаціональної комунікації.
83. Управління міжнаціональними відносинами.
84. Міжнародний досвід в організації міжетнічного діалогу.
85. Міграційні процеси та їх вплив на культуру міжнаціонального спілкування
86. Роль сучасних медіа у міжнаціональній комунікації.
87. Громадські організації у становленні міжнаціонального діалогу.

- 88. Роль соціальних мереж у міжнаціональних відносинах.
- 89. ТНК і їх вплив на розвиток національних держав.
- 90. Феномен довіри у міжнаціональних відносинах.

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Гелнер Е. (2003). Нації та націоналізм. Пер. з анг. Г.Касьянов. К.: Таксон. 300 с.
2. Кайдалова Л.Г.,Пляка Л.В. (2011). Психологія спілкування: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.Г. Кайдалова, Л.В. Пляка. – Х.: НФаУ. 132 с.
3. Койл Д. (2023). Культурний код. Секрети успішної взаємодії в команді. Пер. з анг. О.Асташова. К.: Наш Формат. 208 с.
4. Косенко Ю.В. (2011). Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми.: Сумський державний університет. 187 с.
5. Кручек В.А. (2010). Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування: навч.посібник. К.: ДАКККиМ. 273 с.
6. Манакін В.М. (2012). Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», – 288 с. (Серія «Альма-матер»).
7. Попович М. В., Кисляковська І. В., Вяткіна Н. Б. (2006). Проблеми теорії ментальності. К.: Наукова думка. 408 с.
8. Робінсон Джеймс, Аджемоглу Дарон (2017). Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності. Пер. з анг. Олександра Дем'ячука. 2-ге вид., випр. К.: Наш формат. 440 с.
9. Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків: навч.посіб. К.: Академвидав, 2007. – 240 с.
10. Селіванова О.О. (2011). Основи теорії мовної комунікації. Черкаси.: Чабаненко Ю.А. 350 с.
11. Снайдер. Т. (2017). Перетворення націй. Польща. Україна. Литва. Білорусь. 1569 – 1999. К.: Дух і літера. 394 с.
12. Danielle Braun and Jitske Kramer (2018). The Corporate Tribe: Organizational lessons from anthropology. 252 p.
13. Danielle Braun and Jitske Kramer (2018). Corporate Tribe: Organization lessons from anthropology. 260 p.
14. Шпорлюк Р. (2000). Імперія та нації (з історичного досвіду України, Росії, Польщі та Білорусі). К. 354 с.
15. Шпорлюк Р. (2016). Формування модерних націй: Україна – Росія – Польща. Пер. з анг. Вид. друге. К.: Дух і літера. 552 с.

Додаткова:

1. Бацевич Ф.С. (2007). Словник термінів міжкультурної комунікації. К.: вид-во «Довіра». 205 с.
2. Бугайски М. (2010). Язык коммуникации. Пер. с польск. Э.Г. Артеменко, под ред. О.А. Шипилова. Харьков.: Изд-во Гуманитарный центр. 544 с.
3. Козловець М.А. (2009). Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУім. І. Франка. 558 с.
4. Куропятник А.І. (2000). Мультикультуралізм: ідеологія та політика соціальної стабільності поліетнічних товариств. Журнал соціології та соціальної антропології. Т.3. №2. С. 53 – 66.

5. Махній М.М. (2015). Етнопсихологія і міжкультурна комунікація. Чернігів.: Видавець Лозовий В.М. 256 с.
6. Мерманн Э. (2015). Коммуникация и коммуникабельность. Практические рекомендации для открытой коммуникации. [науч. ред. А.А. Киселева; пер. с нем. Е.А. Высочина, А.В. Коченгина и др.]. Х.: Из-во Гуманитарный Центр. 260 с.

Перелік першоджерел:

1. Андрос Є.І. (2005). Всезагальне і індивідуальне у культурі за умов глобалізації. Культура в умовах глобалізації. К. С. 85-92.
2. Антагонізм та примирення у мультикультурних середовищах (2017). За ред. Я.Курчевського, О.Герман наук.ред. Киридон А.М. [пер. з польської]. Видавництво «Ніка-Центр». 512 с
4. Бауман З. (2008). Глобалізація: наслідки для людини і суспільства К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 112 с.
5. Zygmunt Bauman (2001). The Individualized Society 1st Edition. P. 272.
6. Бек У. (2011). Влада і контрвлада в добу глобалізації. Нова світова політична економія. К.: Видавництво «Ніка-Центр». 408 с.
7. Бжезінський З. (2006). Вибір: світове панування чи світове лідерство [пер. з анг. Андрія Іщенка]. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 203 с.
8. Вояковський Д. (2012). Ментальні кордони в Європі без кордонів [пер. з польської] Д.Вояковський. Видавництво «Ніка-Центр». 320 с.
9. Гестеланд Р. (2003). Кросс-культурное поведение в бизнесе. Маркетинговые исследования, ведение переговоров, поиски источников поставок и рынков сбыта, менеджмент в различных культурах. Днепропетровск.: Баланс-Клуб. 288 с.
10. Глобальні модерності. [пер. з анг. Т.Цимбала] (2013). За ред. М.Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона. К.: Видавництво «Ніка-Центр». 400 с.
11. Колобкова Н.Н. (2014). Кросс-культурные коммуникации в бизнесе. Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. Section 6. Linguistics. С.80-83.
12. Сміт Е. (1994). Національна ідентичність Пер. з англ. П. Тарашука. К.: Основи. 224 с.
13. Сміт Е. (2013). Нації та націоналізм в глобальну епоху. К.: Видавництво «НікаЦентр». 278 с.
14. Фукуяма Ф. (2020). Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Пер. з анг. Тетяна Сахно. К.: «Наш формат». 192 с.

VIII. СИСТЕМА ОЦІНКИ ЗНАНЬ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль здійснюється за Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS).

Оцінювання за формами контролю:

- поточне оцінювання (проводиться протягом кожного семінарського заняття);
- контрольна робота (проводиться після кожної змістовної частини).

Співвідношення складових у змістовній частині:

- поточне оцінювання – до 3 балів;
- контрольна робота (на семестр 2 контрольні роботи) – до 10 балів;
- самостійна творча робота (реферат, есе) – до 10 балів.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати впродовж семестру – 60 балів. Мінімальна кількість балів – 20, що складає допуск до іспиту.

Підсумкові бали у формі іспиту – до 40 балів.

Усна відповідь:

3 бали – повна, концептуальна, послідовна, з використанням основної і додаткової літератури, з визначенням категорій і понять, з відповіддю на додаткові і уточнюючі запитання, із заглибленням у сучасний інтелектуальний і соціокультурний контекст, з креативним використанням загальних соціально-гуманітарних знань;

2 бали – достатня, концептуальна, послідовна, з визначенням категорій і понять, з використанням основної літератури, з відповіддю на уточнюючі запитання, із розумінням проблеми у зрізі власної життєдіяльності;

1 бал – неповне, фрагментарне розкриття проблеми, з частковим використанням основної літератури, артикуляція відповіді поза концептуальним контекстом, містить суттєві неточності, апелює до інформації з не ідентифікованих I-net джерел, а не до елементів знання чи досвіду;

0,5 бала – фрагментарна, еkleктична, «не в тему», має суттєві помилки, без використання основної і додаткової літератури, посилання на не ідентифіковані I-net джерела, артикуляція відповіді з гаджета.

Доповнення / дискусія:

1 бал – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми;

0,5 бала – доповнення змістовне;

0,25 бала – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію. 3.

Контрольна робота:

10 балів – повна і концептуальна відповідь на всі завдання, коректні визначення понять і категорій, врахований інтелектуальний і соціокультурний контекст, глибокі інтерпретації висловів, розкриті сутнісні і структурні співвідношення, послідовне розуміння етапів і логіки історико-філософського процесу;

5 балів – повна відповідь не на всі завдання, достатні визначення понять і категорій, належні інтерпретації висловів, достатньо послідовне розуміння етапів і логіки історикофілософського процесу, загалом розкриті співвідношення виокремлених аспектів у завданні;

1 бал – не повна відповідь на завдання, еkleктичні визначення понять і категорій, поверхнева інтерпретація висловів, непослідовне трактування історії філософії та перекручування понять і персоналій, розкриття співвідношення виокремлених аспектів лише через наведення їх загальних характеристик;

0,5 бала – відсутня відповідь на більшу частину завдань, демонстрація несамотійності у розв'язанні завдань.

Іспит (оцінюються окремо три питання білета письмового іспиту):

11-13/14 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, наводить визначення основних понять, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує основні принципи і положення, демонструє розуміння етапів і логіки історикофілософського процесу, виявляє знання основної і додаткової літератури до курсу;

8-10 балів – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але недостатньо аргументовано, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє загальне розуміння історикофілософського процесу;

5-7 балів – студент загалом володіє навчальним матеріалом, але не демонструє цілісності засвоєних знань, відповідь має неузгоджений характер, присутні невідповідності у тлумаченні періодів і логіки історико-філософського процесу;

4-1 бали – студент не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань, наводить еkleктичні визначення понять і категорій, демонструє непослідовне трактування культури міжнаціональних відносин та перекручування термінів і персоналій.

ІХ. ГЛОСАРІЙ

Акультурація – процес взаємовпливу та взаємопроникнення культур, у ході якого одна соціальна система сприймає властивості будь-якої іншої соціальної системи.

Антикультура – вияви та тенденції суспільного й індивідуального життя, що заперечують значення цінностей, створених людством у процесі суспільно-історичного розвитку.

Відповідальність – це свідоме ставлення особистості до суспільних вимог, норм і цінностей; усвідомлення суті й значення діяльності та її наслідків як для особистого зростання, так і для розвитку суспільства загалом.

Гендер – соціокультурний конструкт, зумовлений традицією та соціальними практиками у вигляді системи статево-диференційованих соціальних ролей і статевих стереотипів.

Глобалізація – усвідомлення певного явища чи проблеми як планетарного феномена, що стосується кожного на Землі.

Громадянське суспільство – сукупність різних союзів (економічного, правового, культурного, мистецького, релігійного й ін. спрямування), політичних партій, громадських рухів та організацій, які своєю діяльністю контролюють державу в реалізації нею владних функцій щодо забезпечення та захисту прав і свобод людини.

Гуманізм – один із ключових імперативів культури, який вимагає ставлення до людини як до найвищої цінності.

Демократія – політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади в державі визнають її громадян.

Держава – елемент політичної системи, основними ознаками якої є наявність території, публічна влада, суверенність, податкова система, що забезпечує функціонування владних інститутів.

Дискурс – це інтерсуб'єктивний процес аргументованого порозуміння за допомогою засобів мови; «розмова», «бесіда», «мовне спілкування», «мовленнєва практика» будь-якої спільноти, що опосередкована універсумом лінгвістичних знаків, соціальних інститутів, культурних символів.

Діалог – в античній філософії метод пізнання істини за допомогою питань і методичного знаходження на них відповідей. У сучасній філософії діалог – це універсальна форма відношення «Я – Ти», спосіб визначення сутності людини та її призначення.

Дух – потенціал творчої активності й самоздійснення суб'єкта.

Духовність – це такий континуум буття людини, у якому її діяльність конститується почуттями й поняттями істини, добра й краси, любові й поваги, свободи й відповідальності, співчуття й милосердя, нормами моралі й права тощо.

Етнічна мова – реально наявна знакова система, що використовується як універсальний засіб спілкування в конкретному соціумі, у певний час і на відповідній території.

Етнос – це спільнота, у якій люди об'єднані вірою в спільне походження та наявністю культурної єдності (мови, звичаїв, міфу, епосу тощо).

Знак – це матеріальний об'єкт, який символічно, умовно представляє і відсилає до означуваного ним предмета, явища, події, властивості чи відношення.

Ідеал – уявлення про найвищу досконалість, яка як взірець, норма й мета визначає спосіб і характер діяльності людини.

Ідеальне – атрибутивна характеристика діяльності свідомості, що символізує континуум різноманітних смислів, починаючи зі створення уявних образів і завершуючи відтворенням колективно-визнаної системи знань та ідей.

Ідеологія – це ілюзорне, однобічне тлумачення дійсності, зумовлене інтересами правлячого класу або «примусом системи».

Індивід – це виокремлена (за своєрідними ознаками) в тій чи іншій спільності людина.

Індивідуальність – неповторна своєрідність будь-якого явища, окремої істоти, людини.

Інформаційна культура – це рівень розвитку інформаційних зв'язків у суспільстві; характеристика інформаційної сфери діяльності людей.

Історія – це інтерпретація минулого з метою його переосмислення з позицій сьогодення для пошуку втрачених можливостей.

Компроміс – згода, порозуміння супротивників, досягнуті шляхом взаємних поступок.

Комунікація – це процес взаємодії між суб'єктами за допомогою мовних і немовних засобів з метою передавання й обміну інформацією.

Контркультура – це напрямок у розвитку культури, що активно протистоїть традиційній культурі. Кроскультурний процес – це взаємодія, перетин культур, внаслідок якого створюється самостійна культура з використанням компаративістського підходу у вивченні особливостей тієї чи іншої культури.

Культура – це духовні та матеріальні цінності, уміння, знання, звичаї, традиції, надбання, а також сам процес отримання, здобування, накопичення та реалізація цих цінностей.

Культура міжнаціональних відносин – це сукупність спеціальних знань і умінь, а також відповідних дій, що виявляються у міжособистісних контактах і взаємодії між представниками різних націй та сприяють швидкому досягненню взаєморозуміння.

Культурно-історичний тип – поняття, яке слугує для позначення локалізованих в історичному просторі і часі великих соціокультурних формувань близьких за духом і мовою народів.

Лінгвістичний аналіз – стратегія сучасної (аналітичної) філософії, головним завданням якої є аналіз повсякденної (природної) мови.

Людина – душевно-духовно означена, природно-соціальна істота.

Масова культура – поняття, що характеризує особливості змісту виробництва та способів поширення культури індустріального суспільства.

Масова свідомість – психічний феномен вторгнення колективного несвідомого у свідомість, переважно внаслідок навіювання, що характеризується спрямуванням думок та почуттів в одному напрямку, тенденцією до неодмінного виконання насаджених ідей.

Міжкультурна комунікація – це взаємодія між представниками різних культур.

Міжкультурний діалог – це сукупність безпосередніх й опосередкованих взаємовідношень і зв'язків між різними культурами, а також результатів їхніх взаємовпливів і культурних запозичень.

Мова – це знакова система, що використовується людьми для умовного позначення речей і явищ, відображених у їхній свідомості.

Мовлення – це процес конкретної реалізації одиниць і категорій мови, що має звукову, писемну або внутрішню форми вияву.

Мовна картина світу – це сукупність уявлень про світ, які історично склалися у свідомості певного мовного колективу й відобразились в його мові.

Народ – населення держави, жителі країни; прості люди в суспільстві, які позбавлені звань та привілеїв, на яких припадає основна частина обов'язків і які займаються повсякденною працею.

Народність – це форма спільності людей, що історично виникає за родоплемінною спільністю й формується на окремій території при натурально-господарській діяльності в процесі злиття, консолідації різних племен завдяки створенню єдиної мови, обрядів, традицій, культури

Нація – спільність людей, що об'єднані низкою чинників, серед яких найважливішими є етно-культурні та політико-правові.

Особистість – це сукупність соціально значущих якостей людини, окрема конкретна людина в тих ролях, які вона виконує в суспільстві.

Особливе – філософська категорія, що відображає визначену сукупність властивостей, притаманних лише саме цьому предмету, явищу чи процесу.

Патріотизм – духовний принцип, згідно з яким виявляється та культивується любов до Батьківщини, відповідальність за її долю й готовність служити її інтересам.

Політика – це відносини в соціумі стосовно влади, а також організація й управління цими відносинами.

Постдемократія – це такий стан суспільних відносин, коли за формальних ознак та наявних інститутів розвиненої демократії відбувається фактична монополізація політико-економічними елітами сфери політичного управління та реалізація ними влади в обхід демократичних механізмів.

Посткультура – етап у розвитку культури, що є наслідком взаємодії людини й техніки, за якого відбувається не тільки симуляція культури, заміна її на артпроекти й артпрактики, а й симуляція реальності, де з'являється так званий гаутер, синтез людини й комп'ютера.

Постправа – це позначення обставин, у яких об'єктивні факти меншою мірою впливають на суспільну свідомість, аніж звернення до емоцій і особистих переконань.

Правда – це почуття й усвідомлення людиною будь-якого знання (в тому числі хибі) як істини.

Свідомість – властивий людині спосіб осмисленого відношення до світу та самої себе через суспільно вироблену систему знань, вірувань, ідей, цінностей тощо.

Світогляд – це система узагальнених почуттів, інтуїтивних уявлень і знань про навколишній світ, місце людини в ньому, відношення людини до світу, до самої себе й до інших людей.

Свобода – це сутність існування людини, стан і можливість мислити, діяти відповідно до власних уявлень і бажань, а не внаслідок будь-якого примусу (внутрішнього чи зовнішнього).

Свобода волі – це можливість безперешкодного самовизначення людини у досягненні поставлених цілей.

Сім'я – форма спільності людей, що заснована на кровній спорідненості (або всиновленні), наявності шлюбу, спільному проживанні, виконанні кожним із членів сім'ї відповідних обов'язків

Субкультура – це форма культури, яка має свою систему цінностей і символів, що сповідує певна соціальна група.

Суспільство – природно-соціальна самодостатня спільність людей.

Тоталітаризм – політичний режим, що характеризується поширенням дії державної влади на всі сфери суспільного життя, відсутністю політичного плюралізму, демократичних свобод та використанням насильницьких засобів управління суспільством.

Традиційна культура – це спосіб організації життєдіяльності суспільства, в основі якого є наслідування домінантних смислів і цінностей.

Утопія – модель вигаданого суспільства як втілення суспільного ідеалу

Цивілізація – якісна специфіка матеріального, духовного, соціального життя групи країн, народів; рівень розвитку суспільств, що охоплює такі сфери, як економіка, культура, державність.

Цінність – термін, що позначає належне та бажане, на відміну від реального, дійсного.

Штучні мови – це допоміжні знакові системи, що створюються на базі природних мов для точної й економної передачі наукової та іншої інформації

Smart-культура – це сукупність створених сучасним соціумом комфортних умов існування та розвитку людини за допомогою новітніх технологій у поєднанні з науковими досягненнями й ціннісними надбаннями цивілізації.

Навчальне видання

ЛЕВЧЕНЮК Євгенія Вікторівна

КУЛЬТУРА МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Навчально-методичний комплекс дисципліни
(програма, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи
та система оцінки знань студентів освітніх програм «Політологія»
спеціальності 052 «Політологія» та «Урядування в публічній сфері»
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»)

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерна верстка: **Левченко Є.В., Товмаш Є.А.**
Дизайн обкладинки: **Товмаш Д.А.**

Підписано до друку 28.08.2023 р.
Формат 60х84/16. Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 3,37. Обк.вид.арк. 3. Тираж 100 пр.
Зам.№ 1/23

Видавець ТОВ «ВАДЕКС», 04074, м.Київ, вул. Бережанська 9
тел. 067-502-22-42, сайт: <https://vadex.com.ua>
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України суб'єктів видавничої
справи ДК № 4285 від 27.03.2012 р.